

Edyta Czop

Oblicza współczesnych organizacji polonijnych w wybranych krajach unijnej piętnastki

Polityka i Społeczeństwo nr 1 (12), 97-110

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Edyta Czop

**OBLICZA
WSPÓŁCZESNYCH ORGANIZACJI POLONIJNYCH
W WYBRANYCH KRAJACH UNIJNEJ PIĘTNASTKI**

Życie organizacyjne diaspor polskich w Europie w toku rozwoju wytworzyło specyficzne cechy charakterystyczne, odróżniające je od form zrzeszania się polskich emigrantów choćby w Stanach Zjednoczonych.

W życiu społecznym diaspor polskiej w krajach europejskich większe znaczenie miała emigracja polityczna oraz osoby przybywające z powodów kulturowych. Kolejną cechą odróżniającą wychodźstwo do Europy od emigracji do USA był większy odsetek migrantów wywodzących się z warstw robotników i inteligencji. Ponadto emigracja do Europy składała się z wielu mniejszych strumieni, nie tworzyła wielkich skupisk. Te cechy wpłynęły na kształt życia organizacyjnego. Mimo istnienia organizacji wykraczających swym zasięgiem poza lokalne środowisko, w tym aspirujących do roli naczelnych, życie społeczne bardziej intensywnie toczyło się w klubach kulturalnych i innych mniejszych związkach. Taka sytuacja skutkowała różnorodnością i wielością stowarzyszeń czy klubów, często o wąskim profilu. Cechował je zakres działania, który starano się dostosować do potrzeb i oczekiwań emigrantów. Wśród nich można wskazać podtrzymywanie tożsamości narodowej, języka, kultury, w tym religii (traktowanej często jako część tożsamości), utrzymywanie więzi z Polską i działania na rzecz polskich spraw. W statutach pojawiała się także kwestia relacji Polonii ze społeczeństwem kraju pobytu. Kolejne fale migrantów przejmowały te stowarzyszenia, dostosowując do własnych oczekiwań, lub zakładały własne, o podobnym charakterze. Natomiast osoby zasymilowane i ich dzieci z czasem odchodziły od organizacji, nie czując potrzeby ich zmieniania. Tak więc o kierunku zachodzących przemian w życiu społecznym środowiska decydowały kolejne strumienie migrantów (Babiński 1992: 84 i n.).

Zaznaczone wyżej cechy charakterystyczne dotyczą nie tylko zasłużonych, długo działających organizacji czy sytuacji w diasporach w XIX i XX w. Można je odnaleźć także w stowarzyszeniach funkcjonujących

współcześnie, tworzonych przez migrantów poakcesyjnych. Warto jednak zastanowić się, czy obecni działacze tylko wkraczają na drogę poprzedników, czy próbują znaleźć własną, łącząc dobre tradycje z nową wizją działalności społeczno-kulturalnej. Szansą na znalezienie odpowiedzi może być porównanie programów i zadań organizacji „starej” i „nowej” migracji, w tym także związków, w których działają przedstawiciele zarówno emigracji, jak i poakcesyjnych migrantów.

Pod uwagę wzięto wybrane stowarzyszenia istniejące w środowisku polskim w Irlandii, Wielkiej Brytanii, Szwecji oraz w Hiszpanii i Luksemburgu. Zdecydowano się na nie ze względu na ich zróżnicowanie i prężny rozwój; obok siebie działają organizacje o różnym profilu i tworzone przez „starą” i „nową” migrację oraz związki, w których zaznacza się ich współpraca. Starano się ukazać organizacje o tradycyjnych założeniach, ale też te, które wydają się wykraczać swymi celami poza standardowy katalog działań polonijnych.

Poakcesyjna migracja charakteryzuje się silną koncentracją w krajach docelowych oraz pewną wstrzeźliwością w korzystaniu z sieci wcześniejszych strumieni migracyjnych – „nowi” migranci tworzą własne bądź starają się obyć bez nich. Na taki krok decydują się zwłaszcza osoby dobrze wykształcone, znające język, poszukujące pracy za pośrednictwem wyspecjalizowanych firm czy internetu.

Poakcesyjnych migrantów cechuje także wielość motywów wyjazdów – od czynników ekonomicznych, poprzez dążenie do podniesienia własnych kwalifikacji, do „zasmakowania” samodzielności czy wreszcie znalezienia swego miejsca. Zależnie od motywów wyjazdu kształtują się postawy i przyjęte strategie, w tym gotowość do otwarcia się na nowe środowisko. Od nich zależy nie tylko rodzaj pracy, miejsce zamieszkania, ale także sposoby spędzania wolnego czasu oraz udział lub jego brak w życiu środowiska polskiego – od parafii polskich począwszy, na organizacjach polonijnych skończywszy. Równocześnie zróżnicowanie poszczególnych strumieni migracyjnych wpływało na całokształt życia społeczno-kulturalnego środowisk polonijnych. Współcześnie obok siebie funkcjonują organizacje zasłużone, kontynuujące tradycje emigracji politycznej lub zarobkowej XIX i XX w. oraz nowe, zakładane przez migrantów poakcesyjnych.

Przykładem może być środowisko polskie w Wielkiej Brytanii, w którym do dotychczas istniejących organizacji, z długimi tradycjami, dołączają nowe. Wspólnie tworzą całą mozaikę stowarzyszeń edukacyjnych, regionalnych, charytatywnych, kobiecych, młodzieżowych, sportowych. Wśród zasłużonych wymienić można Zjednoczenie Polskie w Wielkiej Brytanii (1947 r.) koordynujące pracę polskich środowisk, w tym także struktur migracji poakcesyjnej. Jest uznawane za głównego reprezentanta

Polonii wobec władz brytyjskich i polskich. Na nowo wzrasta także rola Polskiej Macierzy Szkolnej za Granicą (1953 r.). Wiąże się to ze wzrostem liczby dzieci, efektem napływu rodzin migranckich oraz przyrostu dzieci polskich narodzonych na Wyspach (*Raport* 2013: 276)

Całej polonijnej społeczności służy również Polski Ośrodek Społeczno-Kulturalny, stawiający sobie jako cel promocję i udostępnianie kultury polskiej, utrzymanie i rozwój świadomości narodowej, pielęgnowanie więzi między Polakami przebywającymi w Wielkiej Brytanii (www.emito.net 1.02.2014; www.posk.org 2.02.2014).

Z nową migracją silnie związane są m.in. Stowarzyszenie Polscy Profesjonaliści, Polish City Club czy Stowarzyszenie na rzecz Nowoprzybyłych Polaków w Nottingham, Polish Psychologists' Club, Stowarzyszenie Poland Street, Stowarzyszenie Polskie w Irlandii Północnej, Stowarzyszenie Współpracy Polsko-Walijskiej, Polska Grupa Wolontariuszy w Edynburgu „Świetlica” i inne (*Raport* 2013: 277).

Polish City Club¹ został założony w czerwcu 2004 r. pod patronatem ówczesnego ambasadora RP w Wielkiej Brytanii, dra Stanisława J. Komorowskiego. Skupia on Polaków mieszkających i pracujących w Wielkiej Brytanii. Jego celami są promocja Polski oraz budowanie podstaw współpracy gospodarczej i politycznej między obydwoma krajami. W ramach ich realizacji Stowarzyszenie raz w miesiącu organizuje spotkania z przedstawicielami polityki, biznesu oraz kultury obu krajów. Działacze pragną także kultywować spuściznę Polaków w Wielkiej Brytanii, promować polską historię wśród młodego pokolenia polonijnego, ale i Brytyjczyków. Ponadto członkowie dzielą się swoimi doświadczeniami z pracy w instytucjach finansowych i prawniczych podczas seminariów organizowanych na polskich uczelniach ekonomicznych. Zgodnie z deklaracją samych działaczy łączy ich „potrzeba promowania pozytywnego wizerunku Polaków jako narodu odnoszącego sukcesy. Staramy się swoją pracą wyrabiać dobrą opinię wśród Brytyjczyków. Jednocześnie chcemy im przybliżyć Polskę, jako miejsce o bogatej historii i tradycjach, olbrzymim potencjale ludzkim, dużych możliwościach inwestycyjnych oraz atrakcjach turystycznych” (www.mojawyspa.co.uk 1.02.1014).

Natomiast Stowarzyszenie Polscy Profesjonaliści to „organizacja skupiająca polskich profesjonalistów, którzy chcą brać udział i organizować interesujące projekty, spotykać ciekawych gości i poznawać osoby o podobnych zainteresowaniach”. Celem związku jest pomoc człon-

¹ W lutym 2013 r. na wzór londyńskiego powstał paryski Polish City Club. Celem organizacji jest udostępnienie/stworzenie platformy ułatwiającej nawiązywanie kontaktów, ułatwiającej wymianę doświadczeń, także promocja Polski. Zrzesza młodych i dobrze wykształconych Polaków przebywających we Francji (*Spotkanie założycielskie...*).

kom w ich rozwoju zawodowym, ale także promocja pozytywnego wizerunku Polaka w środowisku brytyjskim. Zadania te działacze starają się wcielać w życie poprzez organizowanie warsztatów, spotkań, zapewnienie w miarę wszechstronnej pomocy członkom w realizacji ich pasji i zainteresowań. PPL stworzył również program dla studentów PoProStu (Polish Professionals Studentom). Celem jest pomoc studentom kształcącym się na angielskich uczelniach „w starcie do kariery zawodowej” (<https://www.polishprofessionals.org.uk> 2.02.2014).

Pomoc w integracji polskich pracowników i ich rodzin z lokalną społecznością walijską – takie zadanie stawia sobie Stowarzyszenie Współpracy Polsko-Walijskiej. Organizacja współpracuje z lokalnymi urzędami i organizacjami w celu poprawy bytu Polaków, udziela doraźnej pomocy w załatwianiu wszelkich dokumentów, w tym pozwoleń, zasiłków. Zostało założone z myślą o polskiej społeczności w Llanelli, by ją wspierać w adaptacji, służyć pomocą w rozwiązywaniu problemów bytowych, nierzadko związanych z barierą językową i kulturową. Uroczysta inauguracja miała miejsce we wrześniu 2006 r. W swej działalności „opiera się na wspólnej pomocy, wzajemnym poparciu oraz integracji społeczności polonijnej w Walii. Pomaga, doradza, interweniuje w sprawach życiowych i społecznych” (www.llanelli.infolinia.org 12.01.2014).

Pomocą Polakom, którzy pragną rozpocząć nowe życie w Wielkiej Brytanii, służy także Stowarzyszenie na rzecz Nowoprzybyłych Polaków w East Midlands. Pomaga wypełnić formularze, znaleźć szkołę dla dzieci, przetłumaczyć dokumenty, korespondencję urzędową. Przyjmuje zgłoszenia o przestępstwach, służy informacjami o organizacjach broniących praw pracowniczych, oferuje konsultacje psychologiczne, bezpłatne kursy języka angielskiego. Umożliwia też atrakcyjne spędzanie wolnego czasu czy korzystanie z biblioteki (<http://www.superpolonia.infos> 4.01.2014).

Kolejną organizacją powołaną na początku XXI w. jest Stowarzyszenie Polskie w Irlandii Północnej (2006 r.). Podstawowymi jego zadaniami jest integracja Polaków, służenie im pomocą w rozwiązywaniu problemów migracyjnych oraz promocja Polski. Wśród metod działania są spotkania informacyjne, np. w sprawie płacenia podatków w Wielkiej Brytanii i Irlandii, unijnych praw obywatelskich, w tym pracowników, praw emigracyjnych, zasad przyznawania świadczeń socjalnych. Organizowano także imprezy kulturalne mające na celu przybliżenie kultury polskiej społeczności irlandzkiej. W celu dotarcia do szerokiego grona rodaków organizacja wydaje Biuletyn Informacyjny „Belfast i My”. (www.mojawyspa.co.uk 8.02.2014).

Rozwój życia organizacyjnego środowiska polskiego zauważyć można również w Irlandii. Spośród znanych stowarzyszeń można wymienić działające ponad trzydzieści lat Towarzystwo Irlandzko-Polskie

oraz Polski Ośrodek Społeczno-Kulturalny w Dublinie. Oba związki wspólnie korzystają z Domu Polskiego w Dublinie, będącego własnością organizacji OGNISKO Ltd. Swoje towarzystwa zakłada również migracja poakcesyjna, która stworzyła liczne i stosunkowo młode środowisko. Pojawiły się m.in. Stowarzyszenie My Cork, Centrum Together – Razem, wspierające integrację środowisk polskich z lokalnymi środowiskami irlandzkimi, Polish Art. Festival w Limerick, Polskie Stowarzyszenie Edukacyjne zaangażowane w projekty integrowania osób niepełnosprawnych i zdrowych oraz inne (*Raport 2013*: 110).

Od 1979 r. działa Towarzystwo Irlandzko-Polskie, skupia Polaków otwartych na kontakt ze społecznością irlandzką oraz Irlandczyków interesujących się Polską, wśród członków znajdują się przedstawiciele obu narodowości. Statutowym celem jest rozwijanie zainteresowania historią, dziedzictwem kulturowym, tradycją, życiem społeczno-gospodarczym Polski. W realizacji tych zadań pomaga urządzenie wieczorków muzycznych, odczytów poezji, prozy, pokazy filmów, wykłady oraz spotkania towarzyskie. Organizacja kładzie nacisk na integrację obu grup społecznych, stąd promowane są kontakty i wymiana kulturalna między Polakami i Irlandczykami, obchodzone są święta religijne i państwowe obydwu narodów. Działacze starają się także służyć pomocą Polakom w Irlandii (Poświęszńska: 10.01.2014).

Zasłużoną organizacją dla środowiska polskiego i polonijnego jest Polski Ośrodek Społeczno-Kulturalny w Dublinie skupiający Polaków w Irlandii i Irlandii Północnej. Jego celem jest pielęgnowanie więzi między Polakami-migrantami, promocja polskiej tradycji i kultury oraz pielęgnowanie tożsamości narodowej (<http://www.superpolonia.info> 3.02.2014). Realizacji zadań sprzyja współpraca z innymi organizacjami (<http://www.poskdublin.org> 3.02.2014).

Jedną z prężnie działających organizacji w Irlandii jest także Stowarzyszenie MyCork, obejmujące miasto i hrabstwo Cork. O początkach istnienia sami zainteresowani piszą w następujący sposób: „Stowarzyszenie na początku swej historii działało nieoficjalnie jako grupa osób chętnych do pomocy rodakom w trudnych sytuacjach. Początki datowane na jesień 2005 r. sięgają czasów, kiedy w ramach prowizorycznego biura wolontariusze – korzystając z komputera w jednej z kawiarenek internetowych – pomagali w pisaniu CV oraz listów motywacyjnych. Organizowano również wspólne wyjazdy rekreacyjne i turystyczne”. W miarę napływu kolejnych osób działalność poszerzano. Głównymi celami związku jest integracja społeczności polskiej w Cork, ułatwianie integracji społeczności polskiej z irlandzką i innymi społecznościami zamieszkującymi hrabstwo, promocja polskiej kultury i tradycji, ale też udzie-

lanie informacji dotyczących codziennego życia w Irlandii, przepisów prawa itp.: „Chcemy by każdy Polak, który zdecyduje się na przyjazd i pozostanie w Cork mógł uzyskać informacje o podstawowych sprawach np. jak wynająć mieszkanie, podjąć legalną pracę [...], gdzie szukać pomocy. Chcemy by Irlandczycy dowiedzieli się, że Polska to nie tylko Kraków”. Działacze przykładają ogromną wagę do łatwego dostępu do informacji, dlatego też uruchomili forum.mycork.org i portal www.mycork.org. Ponadto Stowarzyszenie współpracuje z innymi organizacjami, wspiera także inicjatywy osób prywatnych (<http://www.mycork.org> 6.02.2014; <http://www.gazeta.ie> 15.01.2014).

„Polska społeczność w Irlandii mająca niezahamowany dostęp do polskiej literatury, prasy, życia kulturalnego, a przez korzystanie z poradnictwa świadoma swoich praw i obowiązków jako Europejczyków i mieszkańców Irlandii. Integrująca się z naszymi gospodarzami i wnosząca bogactwo polskiej kultury do życia społecznego Irlandii” – tak wygląda, jak sami zaznaczają, „wizja” Stowarzyszenia „Biblary”. Organizacja powstała w Dublinie w lutym 2007 r., dysponuje biurem porad prawnych i socjalnych oraz polską biblioteką z czytelnią. Wśród zadań, które przed sobą stawia, znajdują się aktywizacja środowiska polonijnego, zwłaszcza w sferze kultury i sztuki, współpraca z polskimi wydawnictwami na terenie Polski i Irlandii, organizacja spotkań kulturalnych, pośrednictwo w zakupie książek, współorganizowanie kursów doształcających, a także udzielanie porad dotyczących życia w Irlandii (prawo pracy, kwestie podatkowe, pomoc tłumaczy, informacje turystyczne i kulturalne) (<http://www.biblioteka.ie> 23.01.2014).

Swą specyfiką wyróżniają się Polacy w Skandynawii. Emigracja dysponuje wypracowanymi strukturami organizacyjnymi oraz świadomością społeczną, co przekłada się na jej udział w polonijnym życiu organizacyjnym. Warto podkreślić, że środowiska te szybko dostrzegły potrzeby i specyfikę nowej migracji. Przykładem mogą być związki skupione w Zrzeszeniu Organizacji Polonijnych w Szwecji. Zaoferowały one nowo przybyłym kursy językowe, spotkania informacyjne z przedstawicielami szwedzkich urzędów miejskich i placówek RP, pomoc w załatwieniu spraw pobytowych, edukację polonijną dla dzieci (łącznie z przedstawicielami) (*Raport* 2013: 241). Starano się także wciągnąć w życie organizacyjne przedstawicieli migracji poakcesyjnej, zachęcać ich miały stowarzyszenia i inicjatywy wychodzące poza podstawowe zadania organizacji polonijnych: Polskie Towarzystwo Teatralne w Sztokholmie, Dyskusyjny Klub Filmowy OPON, Międzynarodowa Asocjacja Polskich Kobiet – „Polka”, Klub Kobiet Sukcesu „Sabat” działający przy Towarzystwie Polaków „Ogniwo” (Czop 2013: 173).

Jedną z ważniejszych organizacji polonijnej jest Towarzystwo Polaków „Ogniwo” powstałe w 1971 r. Zadania, jakie przed sobą stawia, to zachowanie języka polskiego, tradycji, ale też popularyzacja kultury polskiej wśród szwedzkiej Polonii oraz społeczeństwa szwedzkiego. Ważnym celem jest też integracja środowiska polonijnego, jak również integracja Polaków ze społeczeństwem szwedzkim, reprezentowanie interesów członków wobec władz polskich i szwedzkich. Metodami działania są tradycyjne imprezy artystyczne, występy, obchody uroczystości i świąt państwowych. Towarzystwo ponadto organizuje kursy tańca, kursy języka szwedzkiego i inne. Dysponuje także biblioteką, wideoteką, czytelnią prasy polskiej. Przy „Ogniwie” działają inne organizacje/kluby czy zespoły (www.poloniainfo.se 8.01.2014). Z myślą o nowych migrantach uruchomiono Centrum Informacji Komputerowej oraz organizowane są spotkania informacyjne. W 2012 r. rozpoczęto realizację projektu „Centrum dostosowania nowo przybyłych Polaków do szwedzkiego rynku pracy”, częściowo finansowanego przez MSZ. Jego założeniem było przygotowanie chętnych do pracy w Szwecji; podpowiadano, jak napisać CV, jak dostarczyć list motywacyjny, oferowano pomoc tłumacza, pomagano przygotować się do rozmowy kwalifikacyjnej, ale też dbano o edukowanie Polaków na poziomie formalno-prawnym: prawa i obowiązki pracowników w Szwecji, prawo pracy, podatki itp. (Kazimierczak 3.02.2014).

Ciekawą organizacją jest Międzynarodowa Asocjacja Polskich Kobiet – „Polka” zarejestrowana w Szwecji w 2000 r. Zajmuje się pomocą charytatywną oraz stanowi „parasol”² dla wszystkich oddziałów „Polki” na świecie. Jego twórczyni pragnęła bowiem zjednoczenia się Polek i polskojęzycznych kobiet niezależnie od kraju pobytu. Podstawowymi zadaniami organizacji jest niesienie pomocy w krytycznych momentach, ale też wsparcie w pierwszym okresie pobytu za granicą lub po powrocie do kraju, promowanie przedsiębiorczości polskich kobiet, ochrona polskiej tradycji i kultur (www.polkainternational.com 3.02.2014; www.poloniainfo.se 1.02.2014). „Polka” stara się pomagać kobietom-migrantkom wejść w nowe środowisko, znaleźć pracę, szkołę dla dzieci, ale też nawiązywać nowe kontakty (Szymanowska 16.01.2014).

Polskie kobiety zrzesza także Klub Kobiet Sukcesu „Sabat”. Jego członkinie reprezentują różne zawody, piastują wysokie stanowiska, prowadzą firmy, osiągają sukces na polu artystycznym. Ten sukces większość z nich osiągnęła w Szwecji – jako migrantki. „Sabat” działa przy Towarzystwie Polaków „Ogniwo” i współpracuje z międzynarodowymi organizacjami kobiecymi. Głównym zadaniem jest stworzenie wizerunku

² W maju 2007 r. powstała Światowa Unia Kobiet Polskich „Polka World”.

Polki jako czynnika wzbogacającego Szwecję, pragną także być przykładem dla młodego pokolenia imigrantek. Organizują konferencje w Szwecji i Polsce, aranżują spotkania w miejscach pracy swych członkiń (www.poloniainfo.se 16.01.2014).

Interesujące jest środowisko polskie w Luksemburgu. Struktury tworzone po II wojnie światowej już w latach pięćdziesiątych zaczęły słabnąć. Kolejne fale migrantów pojawiły się po 1968 r.; zaczęli wówczas przybywać polscy specjaliści oraz przedstawiciele świata sztuki. Spośród obecnie działających organizacji najbardziej zasłużoną jest Związek Polaków im. Fryderyka Chopina (1929 r.). Podstawowym jego zadaniem jest podtrzymywanie kultury i tradycji polskich oraz jej promowanie w Luksemburgu. Stara się także działać na rzecz integracji Polaków ze społecznością luksemburską. Cele stara się realizować poprzez organizację koncertów, wystaw, promowanie twórczości polskiej. Związek bierze udział w festiwalach kulturalnych, manifestacjach, organizuje zabawy i wieczorki dla dorosłych i dzieci (<http://www.polska.lu/informatorium/polacy.html> 4.02.2014).

Wśród innych organizacji można wymienić m.in. Polskie Stowarzyszenie Dysleksji w Luksemburgu, Stowarzyszenie Rodziców Szkoły Polskiej, Stowarzyszenie Polska.lu, Towarzystwo Przyjaciół Kultury Polskiej im. M. Reja, Ancien Cinema, Lux Cordis i inne.

Integrację Polaków jako główne zadanie stawia przed sobą Stowarzyszenie Polska.lu. Swą działalność rozpoczynało od forum Europracownicy na portalu gazeta.pl w 2004 r. W czerwcu 2005 r. wyodrębniło się jako forum Luxembourg – Luksemburg, a od września 2006 r. samodzielnie działa pod adresem www.polska.lu. Rok później portal Polaków w Luksemburgu zaczął być zarządzany przez Stowarzyszenie Polska.lu kierowane przez Macieja Wierzbickiego (Czop 2013: 183).

Wśród innych zadań znalazło się także upowszechnianie dobrego wizerunku Polaków w Luksemburgu oraz promowanie kultury polskiej. W ramach realizacji celów we wrześniu 2008 r. zainicjowano Festiwal Kultury Polskiej „Plus dla kultury”. Stowarzyszenie było także organizatorem Festiwalu Filmu Europy Środkowej i Wschodniej „CinEst”; również i ta inicjatywa cieszyła się dużym zainteresowaniem (www.polska.lu 4.02.2014).

W czerwcu 2010 r. zostało zarejestrowane Polskie Stowarzyszenie Dysleksji w Luksemburgu. Jego celem jest pomoc edukacyjna, logopedyczna, psychologiczna i diagnostyczno-terapeutyczna dzieciom i dorosłym, służy także wsparciem nauczycielom i rodzicom. Celem „jest organizowanie i wspieranie inicjatyw społecznych rodziców, nauczycieli, pedagogów, logopedów, psychologów zmierzających do wzbogacenia edukacji dzieci, młodzieży i dorosłych”. Organizacja oferuje również pomoc

diagnostyczno-terapeutyczną, zajęcia sportowe, kulturalno-artystyczne, warsztaty z zakresu rozwoju osobistego, pomocy dzieciom z zaburzeniami czytania i pisania, rozwoju oraz niepełnosprawnym umysłowo. Inicjuje także własne akcje mające na celu przybliżanie problemu trudności w nauce, prowadzi działalność wydawniczą, współpracuje z placówkami kulturalno-oświatowymi, wychowawczymi i opiekuńczymi, wspiera badania. Włącza się również w różnorodne działania innych organizacji w dziedzinie opieki zdrowotnej, edukacji, kulturalno-artystyczne i sportowe (www.psdlux.org 25.01.2014).

W Hiszpanii początek polonijnego życia organizacyjnego przypadła na drugą połowę lat czterdziestych XX w. (Towarzystwo Pomocy Polakom, Związek Akademików Polaków). Przełom lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych przyniósł znaczne osłabienie działalności organizacyjnej hiszpańskiej Polonii. Był to efekt starzenia się emigracji powojennej oraz brak stabilności ekonomicznej i niejasna sytuacja prawna przedstawicieli migracji zarobkowej. Sytuacja zmieniła się na lepsze w miarę poprawy położenia kolejnych strumieni migrantów. W diasporze polskiej stopniowo coraz większą rolę zaczęli odgrywać przedstawiciele „nowej” migracji, którzy albo przejmowali kierownictwo dotychczas istniejących organizacji, albo tworzyli własne. W 1993 r. zostało założone Stowarzyszenie Polaków w Hiszpanii „Orzeł Biały” z siedzibą w Alcalá de Henares. Założyły je osoby widzące potrzebę skupienia młodej migracji zarobkowej. Głównymi zadaniami była edukacja dzieci i młodzieży, podtrzymywanie znajomości języka, tradycji, kultury polskiej, organizacja integracyjnych imprez kulturalnych i sportowych. W czerwcu 1994 r. w Madrycie powstało Hiszpańsko-Polskie Stowarzyszenie Kulturalne „Forum”. Podstawowym celem było promocja kultury polskiej poprzez organizowanie koncertów artystów polskich i hiszpańskich, wieczorki literackie i muzyczne czy kursy języka polskiego dla Hiszpanów. Działacze nie zapominali także o podtrzymywaniu znajomości języka i tradycji polskich wśród emigrantów i ich dzieci (Stanek, Sobczak 2008: 137 i n.).

Spośród innych można wymienić m.in. Stowarzyszenie Polaków w Hiszpanii „Nasz Dom – Nuestra Casa”, Stowarzyszenie „Nasz Dom” z siedzibą w Getafe, Stowarzyszenie Polaków w Hiszpanii „Klub Wawel”, Stowarzyszenie Polaków w Asturias „Nike” z siedzibą w Oviedo (skupia się na integrowaniu własnego środowiska), „Klub Polski Fuengirola”, Stowarzyszenie Polaków na Majorce i inne (*Raport* 2013: 90–93).

W 2001 r. z inicjatywy Polaków przybyłych do Hiszpanii w latach 1985 – 2000 powołano Stowarzyszenie Polaków w Hiszpanii „Nasz Dom” – „Nuestra Casa”. Wśród głównych form działania znalazły się opieka nad Polakami zamieszkałymi w Hiszpanii (porady prawne,

pomoc językowa, ale też wsparcie po zamachu w metrze madryckim z 11 marca 2004 roku), współpraca z hiszpańską administracją publiczną, organizowanie obchodów rocznic narodowych (11 listopada, 3 maja), organizowanie i uczestnictwo w obchodach dni pamięci narodowej, organizowanie czasu wolnego dla Polaków przebywających w Hiszpanii (wycieczki krajoznawczo-językowe), imprez rozrywkowych (bal karnawałowy, noc świętojańska, bal andrzejkowy, sylwestrowy), imprez kulturalno-oświatowych (cykliczne koncerty artystów polskich). Do tego katalogu dodać należy opiekę nad drużyną piłkarską i zespołami tańca ludowego oraz nad Izbą Pamięci Narodowej w Somosierze (organizowanie corocznych spotkań przyjaźni polsko-hiszpańskiej) (www.naszdom.org 25.01.2014).

W 2006 r. u boku Stowarzyszenia „Nasz Dom” – „Nuestra Casa” zostało założone Stowarzyszenie „Nasz Dom” w Getafe. Organizacja ta we współpracy z urzędem miasta, Wspólnotą Polską i Wydziałem Konsularnym Ambasady uruchomiło Punkt Informacyjno-Doradczy dla Polaków przebywających w Regionie Autonomicznym Madrytu. Punkt oferuje pomoc w kwestiach bytowych i prawnych (*Raport* 2013: 94).

Stowarzyszenie Kulturalne Katalońsko-Polskie powstało w 2000 r. Głównym celem jest wymiana kulturalna, społeczna i gospodarcza między Polską a Katalonią oraz działania na rzecz dobrego wizerunku Polski i Polaków w Katalonii i całej Hiszpanii. Zakres działalności obejmuje organizowanie seminariów i spotkań biznesowo-naukowych, kursy języka polskiego, tłumaczenia polski – hiszpański – kataloński – angielski, usługi turystyczne, uczestniczenie w projektach związanych z transferem technologii, organizacja wystaw i eventów (łączenie świata biznesu i sztuki), praktyki studenckie i zawodowe (*O nas – Stowarzyszenie* 23.01.2014).

Począwszy od lat dziewięćdziesiątych XX w., w życiu społecznym diaspor można zauważyć stopniowy spadek liczby organizacji o długiej tradycji historycznej, związanych z nurtem polityczno-kombatanckim. Wzrasta natomiast znaczenie stowarzyszeń skupionych na działaniach kulturalnych i społecznych. Wiąże się to z potrzebami środowiska polskiego i kolejnych strumieni migrantów.

Wśród celów „starych” organizacji polonijnych wymieniane są „podtrzymywanie tradycji i tożsamości narodowej”, „krzewienie kultury polskiej i tradycji”, „promocja polskiej kultury, tradycji”, „rozpowszechnianie i pielęgnowanie kultury polskiej”. W swej działalności skupiają się na organizowaniu różnego rodzaju imprez kulturalnych, koncertów, pokazów, wystaw (Nowosielski 2011: 39). Podejmują również problem relacji Polonii ze społeczeństwem osiedlenia, ale rzadko stawiają sobie za cel poprawę ich statusu. Powstawały prawie wyłącznie jako organizacje wewnętrzne zbiorowości emigracyjnych i polonijnych, jednak o lepszą pra-

cę, pracę, pozycję społeczną emigrant walczył samodzielnie. Do organizacji polonijnej potencjalny działacz przychodził, aby walczyć o sprawy polskie lub podtrzymać swoją tożsamość (Babiński 1992: 85 i n.).

Wśród zadań warto podkreślić także działania na rzecz integracji wewnętrznej środowiska, budowy poczucia wspólnoty, ułatwienia kulturowania tradycji wyniesionych z kraju.

Stowarzyszenia utworzone przez przedstawicieli migracji poakcesyjnej lub z myślą o niej wśród założeń mają również działania na rzecz podtrzymania tożsamości, języka, kultury, także dążą do promocji Polski. W tym ostatnim przypadku starają się ukazać swój kraj pochodzenia jako miejsce z bogatą historią i kulturą, ale też atrakcyjne turystycznie. Kreują obraz Polski jako partnera kulturalnego i biznesowego.

Podobnie kwestia integracji nie jest całkowicie nowym celem, pojawia się bowiem w programach już istniejących organizacji polonijnych. Jednak obecni działacze starają się nadać jej inny wymiar. Integracja wiąże się ze zjednoczeniem społeczności polskiej mieszkającej w danym miejscu, ale i otworzeniem się na lokalne społeczeństwo. Organizowane spotkania czy koncerty w założeniu mają gromadzić nie tylko Polaków, szansą na zbliżenie jest także wspólne obchodzenie świąt religijnych czy państwowych.

Nowi przybysze, zwłaszcza w pierwszych chwilach po przyjeździe, potrzebują pomocy w legalizacji pobytu, znalezieniu legalnej pracy, mieszkania, informacji o przysługujących im prawach socjalnych, ale też informacji, gdzie szukać polskiego lekarza, jak zapisać dziecko do szkoły. Zrozumienie tych potrzeb widać wśród działaczy wywodzących się z „nowej” migracji. W założeniach tworzonych przez nich organizacji dużą wagę przykładają się do informowania, pomagania w zwykłych, codziennych sprawach. Warto podkreślić, że w niektórych związkach pomocą służą w poszukiwaniu pracy czy pisaniu CV. Ważną rolę odgrywają także oferty kursów językowych. Potrzeby te znajdują coraz częściej zrozumienie u działaczy „starej” emigracji.

W programach stowarzyszeń powstałych po 2004 r. znajduje się miejsce na przełamywanie stereotypu Polaka – pracownika drugorzędowego sektora. Temu celowi służy nie tylko tworzenie organizacji skupiających osoby, które osiągnęły sukces zawodowy czy artystyczny w kraju pobytu, równie ważny jest przykład oraz oferowanie pomocy w osiągnięciu awansu zawodowego.

Nową kategorią wsparcia migrantów jest służenie im pomocą psychologiczną w przypadku trudności z uczeniem się czy integracją niepełnosprawnych. Współcześnie tworzone organizacje starają się otoczyć migrantów wszechstronną pomocą, nie skupiając się tylko na podstawowych potrzebach, dostrzegają również zagrożenia – trudności w odnalezieniu się w nowym otoczeniu, niebezpieczeństwo uzależnień itp.

Porównując stowarzyszenia „starej” i „młodej” migracji, widać, że podstawą są kwestie związane z utrzymaniem tożsamości, języka, kultury, kultywowaniem tradycji, integracji wewnętrznej środowiska polskiego. Różnice przejawiają się co najwyżej w realizacji powyższych założeń. Współcześnie tworzone organizacje szukają nowych form dotarcia do jak największego kręgu odbiorców – wydają prasę, uruchamiają portale internetowe, fora. W podobny sposób starają się otwierać stowarzyszenia „starej” migracji, również dążące do poszerzenia swego oddziaływania.

W dalszym ciągu organizacje przywiązują dużą wagę do działalności kulturalnej. Wiąże się to z faktem, że w miarę wrastania w nowe środowisko u migrantów pojawia się zapotrzebowanie na ofertę kulturalną. Równocześnie tego typu działania pomagają w integracji, ułatwiają wyjście poza obręb swej grupy narodowościowej. Znaczenia nabierają nowe formy działania – festiwale, przeglądy filmów, wystawy itp.

Zmiany można zaobserwować również w ofertach spędzania wolnego czasu – chóry, zespoły tańca, folklorystyczne, kabarety, spotkania, wspólne obchody świąt, ale też wycieczki turystyczne, kluby sportowe. W niektórych przypadkach biblioteki i czytelnie nie są dodatkiem do całej oferty, ale czynnikiem wiodącym (przykładem Stowarzyszenie „Biblary”).

Nowe stowarzyszenia swój program tworzą z myślą o migracji poakcesyjnej, kroczą więc tą samą drogą, co ich poprzednicy – oni także tworzyli struktury dostosowane do potrzeb określonych strumieni migracyjnych. Wyraźnie widać zbliżone, a w niektórych obszarach identyczne założenia. Współczesne organizacje większą wagę przywiązują do pomocy w zwykłych, codziennych sprawach, do czego nie przykładają znaczącej wagi wcześniej tworzone związki. Obecnie ich nastawienie do pomocy w adaptacji zmienia się i znajduje odzwierciedlenie w postulowanych celach.

Organizacje działające w środowiskach polskich w krajach unijnej „piętnastki”, zarówno „stare”, jak i nowo powstałe, wydają się bardzo rozbudowane (pod względem ich liczby), oferują szeroki zakres możliwości/działania. W większości krajów nie udało się stworzyć silnych struktur, natomiast można zaobserwować coraz większe rozdrobnienie. Część organizacji (np. w Hiszpanii) boryka się z problemami lokalowymi i finansowymi. Taka sytuacja utrudnia choćby prowadzenie punktów informacyjnych, w których udzielano by porad w sprawie pracy, mieszkania, porad prawnych. Kolejną trudnością jest niewielka liczba działaczy, zwłaszcza wywodzących się z migracji poakcesyjnej. W przypadku Austrii zrzeszonych jest około 2–3% środowiska, w Szwecji sami działacze podają, że 12%. Często działalność ogranicza się do grupy pasjonatów. Chętnie włączają się w życie organizacyjne środowiska migracyjnego osoby młode, wykształcone, łatwo przechodzące proces adaptacji, bez więk-

szych problemów odnajdujące się w nowym środowisku. Stabilizacja, legalność pobytu i pracy sprzyjają uczestniczeniu w życiu społecznym. Chętnie utrzymują kontakty z bliskimi i znajomymi, podtrzymują świadomość narodową, tradycje i zwyczaje wyniesione z kraju rodzinnego, własną religię (Grabowska-Lusińska, Okólski 2009: 171). Mniejsze zainteresowanie ofertą stowarzyszeń polonijnych wykazują osoby gorzej wykształcone, traktujące swój przyjazd tylko w kategoriach zarobkowych, trudniej adaptujące się do nowych warunków. Osobom tym nierzadko wystarcza udział w polskim nabożeństwie, odwiedzenie polskiego targu, sklepu, kawiarni, spędzenie wolnego czasu w wąskim gronie znajomych z Polski. Zdecydowanie ponad udział w imprezach organizowanych przez związki przedkładają spotkania prywatne i nieformalne.

Współcześnie znaczna część młodych ludzi wyjeżdża w założeniu czasowo – choć swój pobyt przedłuża. Taka postawa nie sprzyja wiązaniu się z sformalizowanymi organizacjami. Osoby przyjeżdżające na jakiś czas nie tworzą własnych organizacji (zwykle) i nie angażują się zbyt w działalność istniejących. Koncentrują się wokół jednostek – liderów, którzy służą radą, pomocą, ale też wokół klubów czy paraklubów.

Warto jednak podkreślić, że organizacje, niezależnie od małej liczby członków, wpływają w znaczący sposób na życie społeczne migrantów.

Bibliografia

Opracowania wydane drukiem

- Babiński G., 1992, *Uwarunkowania przemian organizacji polonijnych w Europie i Ameryce* [w:] *Polonia w Europie*, red. B. Szydłowska-Ceglowa, Poznań.
- Czop E., 2013, *Migranci polscy w krajach unijnej piętnastki (1992–2011). Wybrane zagadnienia*, Rzeszów.
- Grabowska-Lusińska I., Okólski M. 2009, *Emigracja ostatnia?*, Warszawa.
- Nowosielski M., 2011, *Profil działalności polskich organizacji w Niemczech*, „Studia Migracyjne – Przegląd Polonijny”, z. 3.
- Raport o sytuacji Polonii i Polaków za granicą 2012*, Warszawa 2013.
- Stanek M., Sobczak E., 2008, *Wymiary życia polonijnego w Hiszpanii* [w:] *Poza Ojczyznę noszą Ojczyznę – przeszłość i teraźniejszość Polonii hiszpańskiej*, red. I. Barlińska, M. Raczkiewicz, M. Stanka, Kraków.

Opracowania dostępne w internecie

- Kazimierczak K., *Centrum Informacji Komputerowej dla nowo przybyłych*, www.polonia.info.se/artikul.php?id=1140 (3.02.2014).
- O nas – Stowarzyszenie*, www.catalunya-polonia.com/page.php?id=1 (23.01.2014).
- Polish City Club*, www.mojawyspa.co.uk/artykuly/15276/polish-city-club (1.02.2014).

- Pośpieszyńska A., *Polska społeczność w Irlandii*, <http://irishpolishsociety.ie/pl/historia/polska-spolcznosc-w-irlandii/> (10.01.2014).
- Spotkanie założycielskie „Polish City Club”*, paryz.msz.gov.pl/pl/aktualnosci/spotkanie_zalozycielskie_polish_city_club (2.02.2014).
- Stowarzyszenie Polskie w Aberdeen*, www.mojawyspa.co.uk/katalog-firm/26/209/Stowarzyszenie-Polskie-w-Aberdeen (23.01.2014).
- Szymanowska W., *Polka International*, www.twojewiadomosci.com.pl/content/polka-international (16.01.2014).

Netografia

- <http://www.biblioteka.ie/onas.html> (23.01.2014).
- <http://www.gazeta.ie/forum/index.php?showtopic=873> (15.01.2014).
- <http://www.mycork.org/1-o-stowarzyszeniu-mycork> (6.02.2014).
- <http://www.polska.lu/informatorium/polacy.html> (4.02.2014).
- <http://www.poskdublin.org> (3.02.2014).
- http://www.superpolonia.infos/news,115,Media_polonijne_East_Midlands_po_polsku.html (4.01.2014).
- <https://www.polishprofessionals.org.uk> (2.02.2014).
- www.emito.net/katalog_firm/polish_associaton_aberdeen_694721 (1.02.2014).
- www.emito.net/katalog_firm/posk_polski_osrodek_spolczno_kulturalny_694788 (1.02.2014).
- www.llanelli.infolinia.org (12.01.2014).
- www.mojawyspa.co.uk/artykuly/15668/Stowarzyszenie_Polskie_w_Irlandii_Polnocnej (8.02.2014).
- www.naszdom.org/index.php/Historia-powolania-Stowarzyszenia/historia-stowarzyszenia-polakow-w-hispanii-nasz-dom-nuestra-casa.html (25.01.2014).
- www.polkainternational.com (3.02.2014).
- www.poloniainfo.se/organizacja/108/polka---miedzynarodowa-asocjacja-polskich-kobiet-polka-international (1.02.2014).
- www.poloniainfo.se/organizacja/128/klub-kobiet-sukcesu-sabat (16.01.2014).
- www.poloniainfo.se/organizacja/4/towarzystwo-polakow-ogniwo (8.01.2014).
- www.polska.lu/portal.php?page=polska-lu-asbl-info&tl=Polska%20%20a.s.b.l (4.02.2014).
- www.posk.org (02.02.2014).
- www.psdlux.org (25.01.2014).

FACES OF CONTEMPORARY POLISH DIASPORA ORGANIZATIONS IN THE SELECTED MEMBER-STATES OF EU-15

Abstract

The article deals with issues to do with organizational life of the Polish milieu in the “old” Member States of the EU-15. It is predominantly focused on the most recent forms of the Poles’ activity which used to be considered an absolute novelty just a few years ago. This is exemplified by a functional analysis of women’s organizations, self-help groups as well as organizations grouping top class specialists. The Author tries to explain the reasons why the Poles flowing into the EU countries try to resolve their problems by themselves. Also, the Author attempts to answer the question why old Polonia organizations are not always able to respond effectively to the recent migrant community needs.

Key words: European Union, Polonia (Polish diaspora), organizations.